

Kā labāk atjaunot mežu

Mežs nav neatjaunojams resurss, bet produkts, kuru audzējam

ANITA JAUNBELZERE

Tā nu ir sanācis – aizsargājamās dabas teritorijās, kur atļautas tikai izlases cirtes ar noteikumu, ka uz hektāru neveidojas par 0,2 ha lielāki atvērumi, priedes neatjaunojas. Tām pietrūkst gaismas.

Domāja – mežsaimniecība, sanāca – čīks

"Dabas draugi tik ļoti cenšas aizsargāt boreālos mežus, taču, pateicoties tieši viņiem, tāds mežs, kāds bija, nekad te vairs nebūs," ar nožēlu secina meža īpašnieks Edgars Dupužs, kura īpašumā Abavas ielejas dabas parkā pēc izlases cirtes priedaine pamazām pārvēršas bērzu birztalā. Viņš secina, ka arī no bērziem nekā laba nebūs, jo zeme te pārāk liesa. Paradokss – meža tipā, kur likums prasa audzēt tikai skuju kokus, šādi saimniekojot, nekas cits kā bērzs neaug.

Mežs cirsts pirms gadiem desmit un tajā pašā gadā sagatavota augsne, lai jaunās priedītes var labi sāties. Togad bijusi laba sēklu raža un līcies – nu mežs aug kā traks. Taču sanākuši tikai nikuļi. "Lai ko es darītu, nekas no tā nemainīsies," secina Dupužs. Salīdzinājumam – turpat metrus simts tālāk vējgāze izpostījusi nogabalu, kas novāks, un vietā iestādītas priedes. Un tur desmit gados jaunās priedītes augstumā jau sasniegušas divus trīs metrus.

Ko par to domā meža zinātnieks Imants Baumanis, kurš visu savu mūžu veltījis priedes selekcijai?

Viņš saka: "Ja kāds izdomājis, ka tā būs labi, tas nenozīmē, ka tā tiešām arī būs. Pētījumu taču nav! Es ar lielu interesi esmu meklējis vietu, kur tas būs izdevies – priede atjaunotos lielo koku paenā. Taču neesmu tādu vietu atradis." Zinātnieks domā, ka tad, ja aizsargājamās dabas teritorijās atvērumus atļautu cirst vismaz 0,3 ha platībā, arī tad, lai priede atjaunotos, jaunaudze būtu ļoti intensīvi jākopj. Baumanis arī saka, ka mērķis, kāpēc šeit atļauta tikai izlases cirte, viņam nav īsti skaidrs. Lai aizturētu piesārņojumu, kas varētu nonākt Abavā? Bet no kurienes lai mežā, kur tuvākā viensēta ir desmit kilometrus tālu, rastos piesārņojums?

Likumīgi zaudētais skaistākais jaunaudzes

Latvijas Meža īpašnieku biedrības vadītājs Arnis Muižnieks šīm problēmām centies pievērst likumdevēju uzmanību jau pirms vairākiem gadiem: "Dažreiz privātajiem meža īpašniekiem pārmet – jūs mežu atstājat dabiskai atjaunošanai, samazināt skuju koku īpatsvaru. Dabas draugi ne-

Edgars Dupužs: "Dabas draugi cenšas aizsargāt boreālos mežus, taču, pateicoties tieši viņiem, tāds mežs, kāds bija, nekad te vairs nebūs."

Imants Baumanis: "Es ar lielu interesi esmu meklējis vietu, kur tas būs izdevies – priede atjaunotos lielo koku paenā. Taču neesmu tādu vietu atradis."

apmierināti – jūs paņemat vērtīgāko, atstājat mazvērtīgāko. Bet te mēs redzam, ka izdarīts ir viss iespējamais, bet tik un tā skaistākās audzes tiek zaudētas, turklāt neskaidru mērķu vārdā." A. Muižnieks uzsver, ka, ejot mežā un kaut ko cērtot, jādomā – kā mežs atjaunosies. Ne velti Skandināvijā un Igaunijā kailcirtes sauc par atjaunošanas cirtēm, jo priedžu dabiskā cikla imitācija ir kailcirtē. Ja cilvēku darbība nenotiktu, tad priedžu meži atjaunotos tikai pēc lieliem ugunsgrēkiem vai vējgāzēm.

Kāpēc meža zinātnieki savulaik pieļāva šādu likumu pieņemšanu? Jurgis Jansons, mežzinātnes institūta "Silava" direktors, skaidro, ka toreiz zinātniekiem neviens neko nav ietaisījis. J. Jansons: "Zinātniekiem bija savas idejas, pie-

mēram, saglabāt un attīstīt saudzes kvartālu sistēmu, kuros jau padomju laikos saimnieciskā darbība nenotika. Šāda pieeja nodrošinātu meža ekosistēmu aizsardzību un to daudzveidības saglabāšanu, bet neveicinātu tādu biznesu kā biotopu kartēšana, kur, skaitot kriptālas, var tērēt miljonus." Tos, kuri panāca šādu likuma pieņemšanu, viņš nodēvē par pseidozinātniekiem jeb, salīdzinot ar medicīnu, – kaktu dakteriem. "Katrs jau var domāt, ka zina, kā jāstrādā mežā. Bet patiesībā tāda pušošana vien sanāk," secina Jansons.

Sapnis par mūžīgo mežu

Par Vilkukalna-Krievukalna meža masīva apsaimniekošanu Zemgales pusē šodien diskutē. Vides aizsardzības kluba Zemgales

nodaļas biedri pastāv uz to, ka šis masīvs pēc iespējas jāapsaimnieko ar izlases cirtēm. Taču valsts mežu apsaimniekotāji uzskata, ka izlases cirtes piemērojamas tām vietām, kurām ir rekreatīva vērtība, pārējais mežs jāapsaimnieko, ņemot vērā ekonomisko aspektu.

Akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" Īles meža iecirkņa vadītājs Gundars Freimanis stāsta, ka zinātnieku apskatīto mežaudzi šajā iecirknī 2012. gadā, plānojot izlases cirtes, das-tojis bijušais iecirkņa meistars, kurš ir pārliecināts, ka izlases cirtes ir pareizais meža izmantošanas veids un kura sapnis ir mūžīgais mežs. Taču arī šeit, pie paliekoša liela koku skaita mežā, ir problēmas ar atjaunošanos, kas nu jau ir skaidri redzams. G. Freimanis: "2013. gada janvārī no

šīs mežaudzes izcirtām 20% krājas. Taču biežība joprojām ir liela un atjaunošanās nenotiek. Ja arī kas iesaistās, te ir par tumšu. Arī no rekreācijas viedokļa skaistāks un pievilcīgāks ir masīvs ar dažāda vecuma audzēm. Tādēļ Vilkukalna-Krievukalna masīvā netiek veikta cirsmu koncentrācija, bet tiek plānotas atjaunošanās cirtes ar vidējo platību 2 ha. Tāpat ir stingri nosacījumi par cirsmu pieslēšanos, tādējādi saglabājot ainaviskumu un meža mūžīgumu." Pēc viņa domām, izlases cirtes būtu piemērojamas atsevišķās ainavu veidojošās vietās, arī pie atpūtas vietām, kur meža atjaunošana nav paredzēta ar priedi. Mežkopis ir pārliecināts, ka, strādājot tikai ar izlases cirtēm, pēc 80 – 100 gadiem meža masīvā notiks sugu sastāva izmaiņa – pamazām izzudīs priede un meža atjaunošanās notiks lēnāk.

Ko par to domā meža zinātnieki? Imants Baumanis saka, ka vērtējums atkarīgs no tā, kāds ir mērķis. Ja tā ir mežsaimniecība, kuras uzdevums ir iegūt koksni un vietā izaudzēt ko labāku, tad šāds saimniekošanas veids galīgi neder. Ja tā ir rekreācija, tad šis mežs būtu jāapsaimnieko ar mazām, līdz 2 ha kailcirtēm, kas ainavu nenoplicinātu. Baumanis: "Ja mērķis ir mežsaimniecība, tad – zāģi, pliku vietu un selekcionētu materiālu vietā! Un pēc septiņiem gadiem te jau būs koki cilvēka augumā." Viņš piebilst, ka no šīm eglēm vairs nav ko gaidīt, nekādas ražības te nebūs un arī otrā stāva koki ir atpalikuši. I. Baumanis: "Uzturēt mūžīgo mežu, lai izaudzētu maksimāli resnus kokus, – tas ar-

guments te nestrādā. Ko tad mēs audzēsim – egli, kurai metas sakņu trupe?"

Tam piekrist arī Īles meža iecirkņa vadītājs Gundars Freimanis, norādot, ka patiesībā visas rekreatīvās vērtības ir saistītas ar saimniecisko darbību. G. Freimanis: "Ja nav saimnieciskās darbības, tad pazūd visi nosacījumi kompleksai atpūtai – ogošanai, sēņošanai, velotūrismam, medībām un skaistai ainavai. Viss skaistais, ko mēs redzam, panākts saimnieciskās darbības rezultātā."

Arnis Muižnieks piebilst, ka privātajos mežos ar nelielām platībām tas ir savādāk. A. Muižnieks: "Ja kādam īpašumā ir trīs ha un viņš katru gadu grib iegūt kokus malkai vai lietaskokus būvniecībai, es neteiktu, ka, strādājot ar izlases cirtēm, viņš rīkojas nepareizi. Taču Latvijā kopējā kontekstā jāskatās, lai nozare, kas uztur valsts ekonomiku, būtu pelnoša, nevis subsidējama." Muižnieks uzsver, ka tāpēc svarīgi, cik maksā viens vai otrs koksnis ievākšanas veids. Viņš secina: "Ja mēs ar zirgu brauksim mežā pēc katra koka, tad meža nozares vienkārši nebūs. Tāpēc šādu saimniekošanu nedrīkst uzlikt kā normu."

No kā tad dzīvosim?

No kā tad Latvija var dzīvot? Ja kas notiek ar Eiropas budžetu un platībmaksājumi zemniekiem samazinās vai to vispār vairs nav? Vai tad mūsu lauksaimniecība būs konkurētspējīga? Ko mēs darīsim pēc pieciem gadiem, kad Latvijā apstājas citu valstu cilvēku pelnīto struktūrfondu plūsma? Tāpēc jautājums par to, cik mēs varam atļauties ražot zemju atdot dabai, joprojām ir aktuāls. Pēc Valsts meža dienesta datiem, to platību apjoms, uz kurām noteikti dažāda veida saimnieciskās darbības ierobežojumi, tuvojās 900 000 ha. Tāpēc arī priekšlikumu par to, ka jaunus ierobežojumus saimnieciskajai darbībai var uzlikt tikai tad, ja tas ir rakstiski saskaņots ar zemes īpašnieku, Meža īpašnieku biedrība atbalsta un lūdz Zemkopības ministriju ierosināt izmaiņas normatīvajos aktos.

J. Jansons: "Mūsdienu mežsaimnieki uzskata, ka mežs ir produkts, ko mēs audzējam. Nevis neatjaunojams resurss kā gāze, nafta un akmeņogles, kuru tērējam. Taču atsevišķu bioloģijas speciālistu viedoklis ir citāds – mežsaimniecība ir resursu ieguve, pret ko jācinās. Un es brīnos, kāpēc šāds domāšanas veids jaunajiem studentiem jāpūtē prestižās Latvijas augstskolās par valsts līdzekļiem. Tur arī ieliek pamatus visam šim zaļajam biznesam."